

Narcis v roli rodiče: Když jen láska nestačí

Navenek působí jako dokonalí, svědomití, srdeční rodiče, ze kterých by si každý mohl vzít příklad. Ve skutečném vztahu k dítěti jim však chybí to nejzásadnější – bezpodmínečná láska a přijetí. Jejich vztah k vlastnímu dítěti je totiž podmíněn jejich potřebou hýčkat si pocit své vlastní jedinečnosti a dokonalosti. K tomuto cíli může být i dítě vždy jenom prostředkem. Narcističtí rodiče zraňují skrytě, ale o to bolestněji...





AUTORKA

Pavla Koucká

Autorka je psycholožka a etoložka,
věnuje se rodičovskému poradenství.

Kristýna, která si velmi přeje počít dítě, si až po dvou měsících naší spolupráce vzpomněla, co jí vloni řekla její matka: „Vlastně je dobře, že nemáš děti, já už mám stejně vnoučat dost.“ Kristýnu necitelná poznámka pochopitelně ranila – tak, že se v tu chvíli nezmožila na slovo. Když ji po čase matce připomněla, ta kategoricky odmítla, že by něco takového kdy řekla.

Rodiče nejsou otroci, ale...

Kristýna není jediná, na koho jsem vzpomínala, když jsem nedávno četla novou knihu francouzské psychoterapeutky Isabelle Nazare-Agy. Ve své poradně často pracuji s oběmi matek a otců – narcistických osobností.

Občas jsem s autorkou nesouhlasila: přišlo mi, že je k rodičům příliš kritická. Například když lituje dceru „hluboce zasaženou“ tím, že jí rodiče nepomáhali v těhotenství, neboť se přestěhovali do jiné

země. Nebo když soucítí s Lenkou, která vyčítá rodičům svého manžela, že nestrávili svou dovolenou péčí o novorozence vnoučka, když ona byla nemocná: její rodiče si tak nemohli odpočinout. Na rozdíl od citovaných žen – a nejspíš i autorky, byť to explicitně nepíše – nepovažují péči o vnoučata za povinnost prarodičů.

Těž bych byla shovívavější, když autorka píše: „Pod nejrůznějšími záminkami, jako byl domnělý nedostatek peněz nebo výchovné důvody, zacházela rodičova lakota tak daleko, že svým ratolestem ani nedopřával nové oblečení... Oblečení podle módy není považováno za skutečnou nutnost. Přitom dospívající děti cítí frustraci a stydí se, když nejsou „in“.“ Ani zde bych rodičům nic nevyčítala.

Jiné citované případy jsou však skutečně děsivé.

Proč narcističtí rodiče svým potomkům ubližují? Jednoduše proto, že jim jde zejména o jejich vlastní, nabubřelý ego. Narcistická osobnost (již Nazare-Aga často nazývá manipulativní) si neustále potřebuje hýčkat svůj pocit výjimečnosti, toho, že vyniká nad ostatními. Ponižuje druhé, aby sama vynikla. Zpochybní-li někdo její pocit nadřazenosti, reaguje agresí.

Nahlédnout utrpení dětí takových rodičů není snadné: narcistická osobnost totiž dělá vše, aby navenek působila jako příkladný, svědomitý, pečující rodič. Sociální image je pro manipulátora ze všeho nejdůležitější. Usilovně se snaží, aby si ho okolní lidé (sousedé, rodiče spolužáků jeho dítěte, účastníci večírku apod.) vážili. Totéž platí pro vzdálené členy rodiny. Pro jeho nejbližší – partnera a děti – to však neplatí. Ti se ocitají pod palbou požadavků.

Dokud je dítě dítětem, lze spoléhat zejména na druhého rodiče, případně další blízké osoby, které vliv narcistického rodiče kompenzují a pomáhají dítěti, aby získalo náhled a vytvořilo si zdravou sebevědomí, adekvátní sebevědomí a svědomí.

Dva mýty o lásce

Asi každý slyšel větu: „Každý rodič své dítě miluje a chce pro ně jen to nejlepší.“ Ano, uznáváme, že rodiče se někdy nechovají nejlépe a někdy svým dětem i ublíží – nechtíce. Možná to lépe neuměli, možná nevěděli, nebo z nějakého důvodu nemohli – tak je omlouváme. Ale že by nechtěli? Téma nedostatku rodičovské lásky je jako tabu. Je ale namístě si přiznat, že ne všichni rodiče své děti bezpodmínečně milují a chtějí pro ně to nejlepší.

Narcističtí rodiče jsou sice schopni srdečných chvil se svými dětmi, nechovají k nim však skutečnou, bezpodmínečnou lásku. „Není pochyb o tom, že láska manipulativního rodiče je podmíněná. Dokonce do té míry, že dokáže dítě, které se mu nepodvolilo, nepřátelsky odvrhnout, nebo dokonce upřímně nenávidět,“ píše Nazare-Aga. Často jsou narcističtí rodiče zmítáni též pocitem žárlivosti a závidivosti vůči svým dětem. Žárlí na jejich vztahy, závidí jim jejich schopnosti, postavení a úspěch. Někdy narcistický rodič ze samé závidivosti svému dítěti i hází klacky pod nohy.



Co jsou schopni rodiče dětem říci

- „Za otcovu smrt můžeš ty.“
- „K tomu, abych mohla rozhodovat o vnukovi, mám dvojitou pravomoc – jednak jsem jeho babička, a jednak tvoje máma!“
- „Stejně jsem si toho kvůli tobě vytrpěla nejvíc!“ (Matka k patnáctileté dceři zčistajasna a naprosto bezdůvodně, když byla dívka na odchodu z domova.)
- Pětiletá dcera žádá svou matku, aby odešla od jejich pomateného otce (otec i matka jsou naneštěstí oba jedinci s poruchou osobnosti), matka odpoví: „To nejde. Zůstávám s ním jenom kvůli vám.“
- „Narodila ses 31. března pět minut před půlnocí a kvůli tobě jsem prošívala příspěvek, který bych měla, kdybys byla první dítě narozené na apríl. Už tehdy jsi byla hnusná potvora.“ Těmito slovy zraňovala matka Annu. Po letech Anna zjistila, že matčiny výčitky dokonce ani neodpovídaly skutečnosti: pravdou nebyla ani slova o příspěvku, ani čas porodu (podle rodného listu se narodila v 11 hodin dopoledne).

„Nemohu být dobrým rodičem, když jsem sám takového neměl.“ To je druhý mýtus, který Nazare-Aga napadá, a já se k ní připojuji. Pracuji totiž občas s dosud bezdětnými ženami, dcerami narcistických matek, které obava „Nemohu být dobrou matkou, když jsem zažívala, co jsem zažívala“ od mateřství odrazuje. Je to škoda. Jakkoli byla – a je – vaše matka náladová, závistivá, v lítosti se utápějící a k doví jaká ještě, vůbec to neznamená, že vy sama nemůžete být milující a trpělivou mámou. Mám dokonce hypotézu, že právě ženy narcistických matek bývají často velmi láskyplnými maminkami. Domnívám se, že je to proto, že jejich matka občas (alespoň před okolím) dokázala být srdečná, jakkoli taková většinu času nebyla. Dcera tedy přesně ví, jaká být nechce a jaká být chce – dobře si vzpomíná, po čem většinu svých dětských dní toužila a co si směrem ke svým dětem umiňovala.

Rodičovství dětí narcistických rodičů samozřejmě nebývá bez problémů. Důvodem je – pro děti

narcistů typické – mizivé sebevědomí a zároveň nadměrně vyvinuté svědomí. Jejich narcistický rodič na sobě samém chyby nevnímá, za všechno v jeho očích mohli jiní a často vše sváděl právě na dítě, které se neumělo a nemohlo bránit. Dítě se tak naučilo nevnímat hromady nepořádku před prahem rodiče (druhého člověka), ale kát se za zrnko prachu před prahem svým. A i teď, když se samo stalo rodičem, stále za vše viní sebe, zatímco druhým lidem včetně svých dětí vše odpouští. Dbá na potřeby druhých, na svoje nikoli. Své děti pak směřuje k tomu, že jej bez skrupulí úkolují a peskují, když servis není dokonalý:

- „Mami, to si děláš..., žes mi tu sukni nevyprala!“
- „Nic jinýho než polívka není? Tak to ani nejdu ke stolu.“
- „Tak na uklízení rozhodně nemám čas.“

Když se s tím nepracuje, může se stát, že tak, jak první polovinu života ničil dítěti jeho narcistický rodič, v druhé se přidávají vlastní rozmazlené děti.

Zamilovali jste se? Tajte to

Sdílet s manipulativní matkou svůj začínající milostný vztah není dobrý nápad. Otočí se to proti vám. Buď bude podezřívavá a nedůvěřivá, že by vás mohl nějaký muž nebo žena doopravdy milovat, nebo udusí vaši radost svou mrzutostí, případně dokáže váš vztah sabotovat, pokud byste s ní žili ve společné domácnosti. V určitých případech může vaše milostné pouto zcela přehlížet, jako kdybyste stále patřili jen jí. To se častěji děje u jediného syna.

Existuje méně běžný případ, kdy si extrémně narcistická matka přisvojí pozornost nově příchozího, který si získal srdce její dcery. Snaží se být příjemná a zajímavá, strhává na sebe pozornost při debatách, nešetří vůči němu komplimenty, obsluhuje ho a snaží se vystupovat neuvěřitelně přívětivě. Koneckonců jí jde o to, dceřinu novou lásku navnadit a získat na svou stranu.

Proto bych vám radila uchovat si tajemství a sdílet nadšení z vašich nových lásek spíše s vašimi přáteli.



*Isabelle Nazare-Aga:
Manipulativní rodiče,
Portál: Praha, 2016*

